

УДК 021:378]:339.94

DOI: [https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1\(21\).165934](https://doi.org/10.18524/2304-1447.2019.1(21).165934)

Опришко Тетяна Сергіївна,

кандидат наук із соціальних комунікацій,
директор бібліотеки
Київського університету імені Бориса Грінченка
вул. Маршала Тимошенка, 13-б, м. Київ, 04212, Україна
тел.: (044) 485 21 99
e-mail: t.opryshko@kubg.edu.ua

Тимофєєва Галина Вікторівна,

молодший науковий співробітник бібліотеки
Київського університету імені Бориса Грінченка
вул. Маршала Тимошенка, 13-б, м. Київ, 04212, Україна
тел.: (044) 485 21 99
e-mail: h.tymofieieva@kubg.edu.ua

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АКАДЕМІЧНИХ БІБЛІОТЕК

Досліджено основні завдання та напрями інтернаціоналізації академічних бібліотек та їх співвідношення із традиційними функціями академічної бібліотеки. Автори зосередилися на аналізі таких напрямів роботи бібліотеки як: розвиток бібліотечних сервісів; участь у міжнародних бібліотечних ініціативах відкритого доступу; забезпечення інформаційних потреб іноземних студентів та дослідників; інтеграція наукових публікацій до міжнародного наукового простору. Відзначено досягнення та недоліки академічних бібліотек вітчизняних вишів у міжнародній інтеграції. Обґрунтовано необхідність розробки базових індикаторів для виміру вхідних та вихідних інформаційних потоків, що проходять через бібліотеку ЗВО.

Ключові слова: академічна бібліотека, функції бібліотеки, інтернаціоналізація бібліотек, індикатори.

Вступ. Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій змінює функції бібліотеки у напрямку індивідуалізації обслуговування своїх користувачів з урахуванням їх професійної чи освітньої діяльності. Однією з важливих функцій, яка полягає в освоєнні та запровадженні у свою діяльність зовнішніх досягнень оптимального використання інформації в рамках міжнародного освітнього процесу, є інтернаціоналізація, яку на сьогодні можна визначати як найбільш успішний досвід модернізації бібліотечно-інформаційного сервісу.

Про успішність практик інтернаціоналізації в академічних бібліотеках Америки та Європи писали Amanda B. Click, Claire Walker Wiley and Meggan Houlihan [15], K. Bordonaro, & S. Rauchmann [14]. Ключові сфери інтернаціоналізації академічних бібліотек Канади аналізують Jeannie Bail, Ryan Lewis,

Amanda Power [13]. Liz, Laurie Kutner, and Steven W. Witt [16], розглядаючи інструменти та стратегії інтернаціоналізації бібліотек, зосереджуються на відповідях на наступні ключові питання: а) яким чином бібліотеки могли б ефективно підтримувати своє зростання в міжнародних регіонах; б) якими інструментами слід вимірювати рівень бібліотечної активності; та в) що є змістовим наповненням доробку бібліотек в плані інтернаціоналізації.

Зазначені вище питання є важливими для управління розвитком бібліотек і в нашій країні, і вперше вони комплексно висвітлені в роботах О. Воскобойнікової-Гузевої [2–4], окремим їх аспектам приділили увагу в своїх публікаціях Т. А. Колесникова [7], І. А. Ключник [6], Я. А. Пилип [8] та інші дослідники. Разом із тим, серед пропонованих ними стратегій та інструментів розвитку бібліотек, власне стратегія інтернаціоналізації не виокремлюється і не досліджується, тоді як у інших сферах освітнього процесу вона описана досить докладно (див. напр., А. Сбруєва [10], О. Виговська [1] та ін.).

Метою статті є дослідити основні завдання та напрями інтернаціоналізації академічних бібліотек та те, як вони співвідносяться із традиційними функціями академічної бібліотеки. Це дає перспективи для розробки системи специфічних бібліотечних індикаторів, на підставі яких можна визначити, наскільки запровадження даної стратегії може бути успішним та ефективним.

Виклад основного матеріалу. Якщо розуміти бібліотеку як соціальний інститут, що втілює дух суспільства і зберігає його ціннісно-нормативні зв'язки (П. Карштедт), то її традиційні функції пов'язані з акумуляцією, класифікацією знань, зафіксованих на паперових та електронних носіях, їх трансляцією та ціннісною орієнтацією наявних культурних моделей [9]. Перераховані функції мають швидше технічний характер, тоді як сприяння тому, аби читач засвоїв знання, норми та культурні цінності, а також оволодів сучасним інструментарієм пошуку та верифікації інформації належить до функцій інформаційно-дoradoї та соціалізаторської.

На тлі масової комп'ютеризації та глобальної автоматизації будь-яких інформаційних процесів до традиційних бібліотечних функцій додається і нова, пов'язана із забезпеченням вільного доступу користувачів до світових інформаційних ресурсів [11], і ось її втілення потребує послідовного навчання бібліотечних працівників та розробки відповідних стратегій.

Бібліотека вищого навчального закладу завжди має перевагу перед публічною бібліотекою, оскільки вона працює зі специфічними категоріями читачів, змотивованих на отримання нових знань та інформації, вона – ключовий інформаційний ресурс вишу, а також повноцінна його структура, яка поряд з іншими бере участь у модернізаційних процесах, які збільшують його конкурентну перевагу.

Широкий розвиток різних університетських курсів і програм дозволяє впроваджувати нові форми освіти, які не залежать від локації студента, а онлайн наукова взаємодія дослідників дозволяє зорганізовувати успішні наукові колек-

тиви, що не потребують територіальної концентрації учасників. Впроваджуючи названі та інші інструменти, університет таким чином включається в процес інтернаціоналізації, а відтак інтернаціоналізуються і його ключові підрозділи, до яких, як сказано вище, належить і бібліотека.

Таким чином передбачаємо, що напрямки інтернаціоналізації бібліотеки мають:

- а) підтримувати й допомагати вирішувати завдання, які ставить перед собою виш у процесі інтернаціоналізації;
- б) виконувати специфічні завдання, пов'язані з розвитком бібліотечних сервісів та міжнародних бібліотечних ініціатив.

Класичне визначення поняття «інтернаціоналізація вищої освіти» належить канадському професору Дж. Найту, який у 2008 р. визначив його як інтеграцію міжкультурного аспекту у викладання, дослідження і сервісні функції вищої освіти. Загалом така інтеграція може реалізовуватися університетом через широке залучення до навчання іноземних студентів, збільшення кількості викладачів, які мають досвід навчання чи роботи в іноземних вишах, розширення партнерських зв'язків з іноземними ЗВО, та участь університету в міжнародних асоціаціях, забезпечення академічної мобільності, реалізацію спільних з іноземними вишами навчальних та дослідницьких проєктів тощо (Цит. за: [1]).

Схематично, задачі та результати інтернаціоналізації ВНЗ можна представити наступним чином (рис. 1).

Конкретизація указаних вище завдань вищого навчального закладу дозволяє визначити і напрями роботи академічної бібліотеки, розвиваючи які університет суттєво підвищить свої конкурентні позиції в міжнародній освітній спільноті. Зокрема це:

- Розвиток бібліотечних сервісів.
- Участь у міжнародних бібліотечних ініціативах, особливо тих, що стосуються забезпечення рівноправного доступу до інформації та ідей.
- Забезпечення інформаційних потреб іноземних студентів та дослідників.
- Інтеграція наукових публікацій до міжнародного наукового простору.

На рис. 2 наочно показано, як можуть співвідноситися традиційні функції бібліотеки та перераховані вище «інтернаціоналізаційні» напрями її роботи. Результати, як ми передбачаємо, також мають корелювати із тими, які визначені раніше для університету.

Базові компоненти та показники стратегії інтернаціоналізації визначатимемо, описуючи більш детально напрями роботи академічної бібліотеки:

1. Розвиток бібліотечних сервісів.

Найбільш широко впровадженими в практику роботи бібліотек сервісами є веб-інструменти RSS, AJAX, JSON, веб-синдикація, мітки. Усі вони були розроблені з метою забезпечити можливості спілкування користувачів та бібліотекарів з тим, щоб розширювати спектр послуг бібліотеки та наближувати її до реальних потреб користувача.

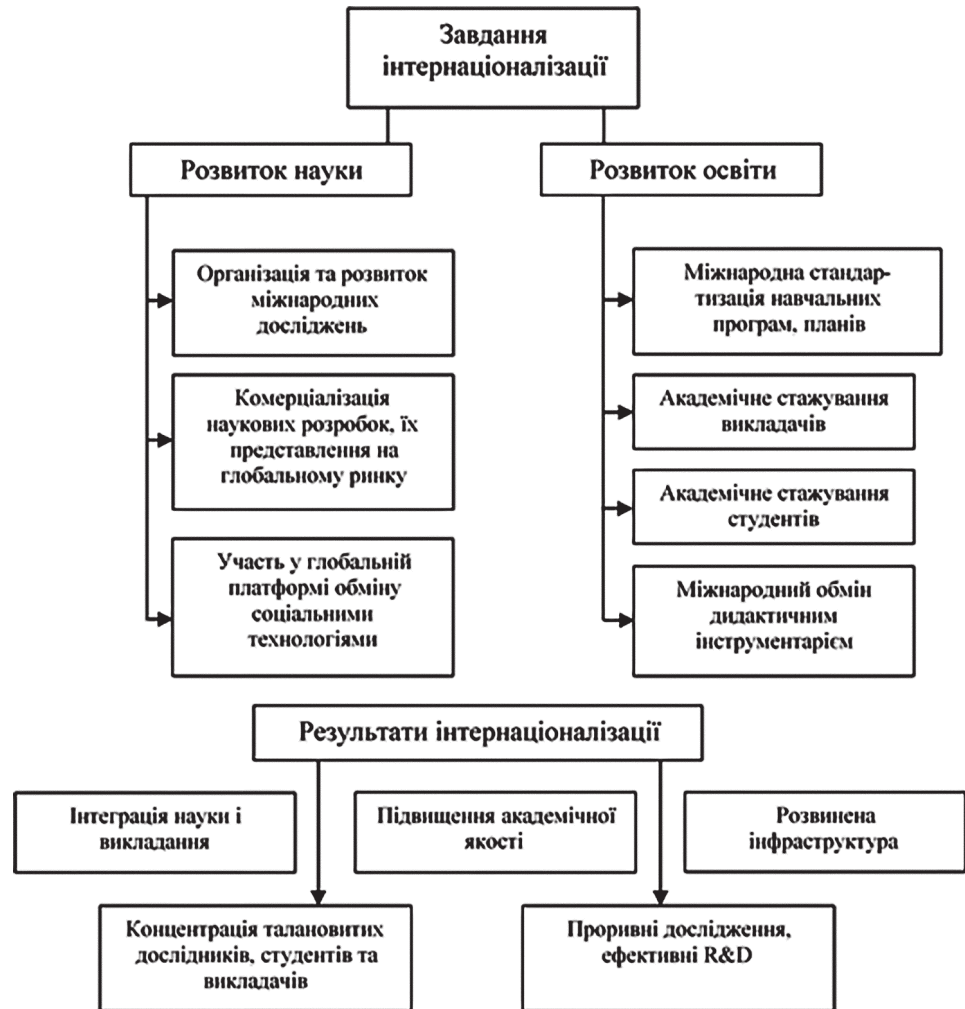

Рис. 1. Завдання та результати інтернаціоналізації університету в глобальній академічній конкуренції (складено авторами)

RSS (Really Simple Syndication) дозволяє користувачу бібліотеки частково чи повністю підписуватися на публікації бібліотечного сайту, отримувати інформацію про нові надходження, знаходити потрібний контент за посиланням, імпортувати підписки з інших агрегаторів чи сайтів тощо; сервіс AJAX дозволяє не перезавантажувати повністю сторінку, яку користувач у даний момент продивляється, якщо йому терміново треба продивитися якийсь конкретний елемент сайту, завдяки чому зменшується розмір трафіку і збільшується швидкість відкриття потрібного документу; JSON є найбільш поширеним форматом передавання даних у технології AJAX і саме завдяки йому відбувається передавання структурованої інформації між клієнтом та сервером.

Рис. 2. Функції, напрями та результати роботи бібліотеки в інтернаціоналізаційних процесах (складено авторами)

Ці та інші інструменти використовуються на разі при створенні електронних каталогів та бібліотечних блогів у світі та впливають на кількість користувачьких запитів та документовидач.

Створення електронних бібліотечних колекцій із розширеними можливостями пошукових завдань, які були б доступні користувачам бібліотеки незалежно від їх місцезнаходження, забезпечується за допомогою нового стандарту каталогізації RDA (Resource Description and Access). Для загального процесу інтернаціоналізації бібліотек він важливий не тільки тим, що масово використовується в англійських країнах, але його використання в тій чи іншій бібліотеці дійсно свідчить, що бібліотека працює в електронному середовищі, що спирається на всесвітню мережу, а представлений в електронному каталозі бібліотеки опис джерела відображає зв'язок між твором, його автором, а також зв'язки з перекладами, інтерпретаціями, адаптаціями та іншими фізичними формами твору. Це важлива нова якість, що дозволяє надавати користувачеві відомості про різні видання, переклади або інші фізичні форми твору. Створені за RDA описи призначені вже для онлайн-каталогів¹.

В Україні впровадження в роботу бібліотек такого важливого сервісу стримується тим, що з 2014 р. і до сьогодні робоча група вивчає, наскільки вітчизняні бібліотеки зацікавлені в цих нових правилах каталогізації, отже, до сьогодні немає українського перекладу правил каталогізації RDA, а, отже, і відповідного галузевого стандарту. Але найбільшою перешкодою впровадження

¹ <http://www.rda-jsc.org/archivedsite/rda.html#background>

RDA в Україні може стати їх технологічне і програмне забезпечення бібліотек. Більшість АБІС, що застосовуються у бібліотеках України, не в змозі підтримувати функціонування нового стандарту. Жодного комунікативного формату не підтримують АБІС власної розробки. ІРБІС, Unilib та LiberMedia підтримують Unimarc та формати, похідні від нього. Лише MAPK-SQL, ALEPH, нещодавно і УФД/Бібліотека підтримують Unimarc і MARC21. Однак, завдання Пошуку програмного та технологічного забезпечення процесу каталогізації, що відповідає новим вимогам, зіткнулося із значними матеріальними та методологічними труднощами, що були не лише у площині матеріального забезпечення, але й науково-організаційного. Деякі бібліотеки почали звертатися до відкритих Інтегрованих бібліотечних систем (FOSS або F/LOSS Free/Libre and Open Source Software). Дуже цікавий приклад впровадження ILS Koha в роботу бібліотеки Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя. Завдяки відкритій структурі вдалося інтегрувати бібліотечний каталог у інші інформаційні середовища. Але через брак кваліфікованого персоналу ILS (Інтегрована система бібліотеки) з відкритим кодом, які вже давно не зберігають бібліотечні дані в MARC форматах, але цілком індексуються пошуковими системами, такими як WorldCad, дуже важко впроваджувати під потреби конкретної бібліотеки [5].

Інтеграція академічних бібліотек в єдиний світовий простір відбувається також і за допомогою впровадження єдиних міжнародних бібліотечних стандартів. Сьогодні для обробки бібліографічних записів застосовуються різні стандарти ISBD (International Standard Bibliographic Description) <https://www.ifa.org/node/1795> – Міжнародний стандартний бібліографічний опис. Це загальна структура бібліографічного опису, порядок даних, знаки пунктуації, які мають важливе значення, нова термінологія. Застосування бібліотеками світу уніфікованих правил каталогізації дозволяє забезпечити сумісності при обміні бібліографічною інформацією. За міжнародною практикою, у відповідності до ISBD Україна розробляє національні стандарти. Таким прикладом є ГОСТ 7.1:2003 «Бібліографічний запис, бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», розроблений Російською книжковою палатою, РГБ, РНБ, Міждержавним технічним комітетом зі стандартизації – 2003 р. На сьогодні його застосовують Вірменія, Білорусія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна. Україна затвердила ДСТУ в 2006 р. (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006). Стандарт забезпечує уніфікацію на міжнародному рівні бібліографічного опису та забезпечує можливість рівноцінного обміну результатами каталогізації. У Стандарті враховано рекомендації IFLA (Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій) щодо «Міжнародного стандартного бібліографічного опису» (ISBD) (2002). Але цей Національний стандарт, прийнятий в 2006 р., відставав від новітніх міжнародних розробок і в 2015 році було затверджено ДСТУ 8302:2015, у якому, в порівнянні з попереднім, спрощено порядок бібліографічного опису, позначення електронної

адреси електронного ресурсу, дозволено замість нього використовувати ідентифікатор DOI (за наявності), що наближає, певним чином цей стандарт до поширених міжнародних стандартів бібліографічного опису. Але наразі, за три роки існування стандарту, уніфікації бібліографічних записів знову не досягнуто, оскільки його запровадження досі на рівні дозволів та рекомендацій, що дозволяє багатьом організаціям, пов'язаним із бібліографічним описом, його ігнорувати.

Окрім того, необхідною умовою для використання ресурсів бібліотеки іноземцями, зокрема для розширення пошукових можливостей електронного каталогу бібліотеки, є запровадження індексування документів ключовими словами англійською мовою. Тобто під час складання бібліографічного опису документу ключові слова (Keyword) необхідно наводити українською та англійською мовами.

Інтернаціоналізація неможлива без повноцінного функціонування веб-сайту бібліотеки іноземною мовою. Станом на сьогодні більшість бібліотек в Україні ведуть свої блоги, сайти та сторінки в соц. мережах лише українською/російською мовами. Проте, для залучення іноземних студентів та активізації міжнародної співпраці це є необхідною умовою.

Чат-спілкування є дієвим інструментом для комунікації зі студентами та співробітниками Університету, які перебувають поза межами бібліотеки. Для спрощення та створення комфортних умов для взаємодії користувачів бібліотеки із кваліфікованими працівниками культурно-освітнього закладу на сайті бібліотеки Університету Грінченка було вирішено розмістити сторонній модуль JivoChat – онлайн-консультант, який доступний на будь-якій сторінці сайту бібліотеки у вигляді месенджера. У робочий час працівники бібліотеки за допомогою спеціального інтерфейсу оператора готові надавати миттєві відповіді на запитання користувачів. У неробочий час користувачі мають змогу через даний месенджер надіслати повідомлення із вказанням своєї електронної скриньки, щоб отримати відповідь на своє питання як тільки буде доступний оператор. Позитивними сторонами впровадження даної технології є швидкість обслуговування та можливість аналізувати запити користувачів для розробки нових корисних бібліотечних сервісів.

Надання віддалених сервісів користувачам – ще одне першочергове завдання перед сучасною бібліотекою. До таких можна віднести: електронну доставку документів, оцифрування, електронне замовлення документа, електронне продовження терміну користування книгою, інформування про нові надходження до бібліотеки та багато іншого.

Одним із стратегічних завдань інтернаціоналізації сучасної бібліотеки є налагодження Міжнародного абонементу. Європейські бібліотеки використовують переважно систему ваучерів IFLA, яка значно спрощує процедуру оплати замовлень за міжнародним абонементом, використовуючи ваучери замість грошей. Ваучер є пластиковою картою багаторазового використання, вартість

якого відповідає стандартній оплаті одного замовлення. Бібліотеки закупають необхідну кількість ваучерів у штаб-квартирі IFLA. Бібліотеки-виконавиці замовлень дотримуються стандартної оплати: один ваучер за одну видачу оригіналу або копії об'ємом 15 сторінок, а також вживають ваучери як оплату за виконані замовлення. Система працює для членів Міжнародної асоціації бібліотек IFLA, проте в Україні їх небагато.

2. Участь у міжнародних бібліотечних ініціативах, особливо тих, що стосуються забезпечення рівноправного доступу до інформації та ідей.

Сьогодні Інтернет надає можливість вільного доступу до світових наукових ресурсів шляхом поширення ідеї відкритого доступу (Open Access), який визначається як безкоштовний, швидкий доступ до повнотекстових документів, зокрема наукових і навчальних матеріалів, вільне використання для досліджень, навчання та інших цілей; право автора на контроль над своєю роботою і право на посилання та цитування.

Рух відкритого доступу до наукової інформації широко підтримується в світі, починаючи з Будапештської ініціативи Відкритого доступу (2001 р.), організованої Інститутом відкритого суспільства та досліджень Європейської комісії економічної та технічної еволюції ринку наукових публікацій в Європі (2006 р.). Від 2009 р. і до сьогодні за ініціативою Коаліції наукових видань і академічних ресурсів (SPARC) у жовтні щорічно проходить Міжнародний тиждень відкритого доступу, до участі в якому долучаються бібліотеки, університети, видавці, громадські організації по всьому світу, щоб популяризувати ідею відкритого доступу і вирішувати актуальні питання його розвитку.

Переваги такого підходу є очевидними для всіх учасників процесу наукової комунікації – дослідники отримують можливість презентувати через публікації свої ідеї ширшому науковому загалу, отримуючи навзаєм більше цитування та науковий авторитет; науково-освітня організація підвищує свій авторитет і престиж у науковому світі, які формально виражаються у вигляді рейтингів; видавці журналів підвищують свій імпаکت-фактор та цитування; бібліотеки ж отримують легший доступ до джерел наукової інформації, а відтак можуть більш якісно задовольняти інформаційні потреби свої користувачів та встановлювати нові корисні міжнародні контакти.

Шляхи до Відкритого доступу, якими рухається наукова та інформаційна спільнота – це журнали відкритого доступу (які пропонують нову фінансову модель, відмінну від традиційного видання) та архіви (репозитарії) відкритого доступу (основним принципом яких є самоархівування). Серед журналів відкритого доступу можна виділити декілька типів:

- журнали відкритого доступу, які надають вільний онлайнний доступ для читачів без будь-яких фінансових, юридичних і технічних перешкод;
- гібридні журнали відкритого доступу, які надають вільний онлайнний доступ без будь-яких затримок тільки до тих статей, вільний доступ до яких сплачено авторами (їх установами або грантодавцями);

– журнали з затримкою відкритого доступу, які надають вільний онлайн-вий доступ після закінчення періоду ембарго.

За публікацію статей у таких журналах використані різні системи оплати: сплачує автор, сплачує його організація; оплата закладається в грант на наукове дослідження. Крім того, журнали можуть надавати особливі умови оплати для авторів з країн, що розвиваються.

Найбільш авторитетні наукові журнали відкритого доступу представлено в Директорії журналів відкритого доступу (DOAJ) <http://www.doaj.org/>. На сьогодні там було представлено 12122 журналі з 128 країн, в тому числі 173 журнали з України.

В Україні для журналів відкритого доступу створена і розвивається національна інтернет-платформа – «Наукова періодика України на OJS» (<http://journals.urau/index.php/index/index>) на цей момент там представлено 353 журнали. Разом з тим, принципи OJS використовують й інші технологічні платформи, на яких розміщуються майданчики української наукової періодики, зокрема Joomla, WordPress або Drupal. Можливо, на разі вони мають більш обмежені технологічні можливості і не враховують специфіку наукових журналів, які, окрім публікації випусків, мають ще й правильно передавати свій контент на міжнародні наукові платформи, але сам процес підготовки статті до публікації та проходження видавничого циклу тут значно легші. Крім того, статистики про розміщення вітчизняних наукових журналів ніхто не збирав, і тому причини, за яких національна платформа НПУ не поповнюється новими журналами, виявити неможливо.

Досить популярною в світі і вже поширеною в нашій країні є практика створення інституційних та тематичних репозитаріїв (відкритих електронних архівів), у яких представлено науковий та освітній доробок викладачів і студентів. Безкоштовне програмне забезпечення типу DSpace або EPrints, яким користуються на разі і вітчизняні бібліотеки, дає широкий спектр рішень для постачання метаданих до різних агрегаторів. Перший тематичний репозитарій arXiv.org та перший інституційний репозитарій Швейцарського державного інституту технологій e-Collection у 1991 р. зробили репозитарії одним із основних інструментів для поширення результатів дослідження у відкритому доступі. Репозитарій поповнюється документами шляхом передачі документа до наукової бібліотеки, яка бере на себе обов'язок допомогти вченим в архівації їх робіт. Розміщення матеріалів здійснюється згідно методичних рекомендацій роботи з інституційним репозитарієм IRPNPU. Для забезпечення ефективного контролю за роботою репозитарію до нього підключена система статистики, що дозволяє збирати досить докладну інформацію про його роботу: кількість відвідувачів, кількість візитів, пошукові ключові фрази і слова, посилання на репозитарій із зовнішніх джерел, найбільш популярні сторінки та інше. Можна також відстежувати статистику переглядів кожного фонду або зібрання, яка відображає загальну кількість відвідувань, кількість відвідувань за місяць, найбільшу кількість переглядів за країнами та містами. Оброблені належним

чином дані дозволяють робити висновки та прогнози щодо розвитку електронного архіву.

Наявність інституційного репозитарію є на разі обов'язковою умовою міжнародних угод про дослідницькі проекти, завдяки йому популяризуються наукові досягнення університету і підвищується престиж і самого вишу, і його науковців. Окрім того, керівництво ЗВО на підставі репозитарію має можливість стежити за результатами наукових досліджень співробітників.

Важливим показником інтернаціоналізації, який може бути визначений на підставі відстеження даних репозитарію, є наявність у ньому публікацій іноземними мовами, що надає можливість доступу та збільшує кількість звернень зарубіжних дослідників до матеріалів репозитарію.

3. Забезпечення інформаційних потреб іноземних студентів та дослідників

Робота бібліотеки з обслуговування іноземних користувачів – студентів та самостійних дослідників – складається з двох взаємозалежних напрямів діяльності: організації системи інформаційного забезпечення під потреби таких користувачів та безпосередньо інформаційного обслуговування, що забезпечує можливість доступу до інформаційних ресурсів. Ці напрями максимально охоплюють інформаційні потреби та індивідуальні особливості користувачів-іноземців і можуть бути наповнені наступними заходами [12]:

- розробка та впровадження дистанційних курсів англійською мовою, створення тематичних рубрик про наявний бібліотечний контент;
- створення англійської версії бібліографічної бази даних з усіх галузей знань, що вивчаються у ЗВО, а також цілісних інформаційних продуктів на базі зведеного каталогу про можливості і ресурси бібліотеки. До таких можна віднести й електронні каталоги нових надходжень, іноземні періодичні видання та зарубіжні бази даних;
- організація єдиної системи довідкової та фактографічної інформації шляхом створення інформаційно-методичних баз даних для підтримки освітнього процесу, корпоративної діяльності у формуванні електронних галузевих інформаційних ресурсів між університетськими бібліотеками, провідними бібліотеками країни та зарубіжжя;
- надання повнотекстової галузевої інформації, що включає електронні версії видань з предметів, бази даних видань і окремих статей викладачів університету та провідних вітчизняних і закордонних фахівців;
- створення і розвиток зв'язків з іншими бібліотечно-інформаційними установами як у межах країни, так і за кордоном, з метою спільного використання інформаційних ресурсів та вдосконалення системи бібліотечно-інформаційних послуг у забезпеченні інформаційних потреб користувачів;
- створення й урізноманітнення бібліотечно-інформаційних послуг: МБА, Міжнародний абонемент, електронна доставка документів, електронні бібліографічні довідки, робота з електронними документами в текстово-

му редакторі Word, оголошення, університетські та бібліотечні новини тощо;

- використання інформаційних ресурсів мережі Інтернет (закордонні періодичні видання та інші документи вільного доступу, каталоги, тематичні добірки, студентські сайти тощо);
- удосконалення професійного рівня обслуговуючого персоналу бібліотеки, який працює з міжнародним контингентом користувачів, базуючись на фахових знаннях, знаннях іноземної мови, етичних та культурних нормах.

До сучасного змістового наповнення взаємодії бібліотекар – користувач, яка передбачає фахову етичну та комунікативну компетентність, додаються ще й уміння бібліотекарів кваліфіковано готувати іноземців до роботи з інформацією, доступно та чітко розказати про принципи наукового пошуку і можливості своєї бібліотечної системи, допомагати в отриманні даних з віддалених джерел, знаходити інформацію не маючи чіткого запиту тощо.

Вони могли б взяти на себе функції обміну інформацією, своєчасного адресного повідомлення читачів не лише про свої надходження, але й про появу корисного в інших інформаційних центрах.

4. Інтеграція наукових публікацій до міжнародного наукового простору

Розвиток світової інфраструктури е-науки дозволяє бібліотекам університетів вести роботу з інтегрування в міжнародні інформаційні системи університетських видань. Метою такої інтеграції є поширення результатів і наукових досягнень вчених, які публікуються у цих виданнях, а також підвищення поінформованості наукового співтовариства про наукові дослідження, що ведуться в Україні.

За останнє десятиліття вітчизняними фахівцями напрацьовані певні методики та моделі просування наукових публікацій у світовий інформаційний простір. Найбільш поширені в Україні напрями інтеграції представлено в табл. 1.

Висновки і перспективи подальших досліджень

Описані вище базові компоненти і напрями інтернаціоналізації бібліотек дозволяють говорити про бібліотеки як про своєрідні інформаційні центри вишу, в яких зосереджуються не тільки вихідні, але й вхідні інформаційні потоки, інтенсивність яких можна вимірювати за допомогою певних показників – абсолютних, відносних та якісних індикаторів. На підставі цих індикаторів можна робити висновки про інтернаціоналізацію вишу, а також переводити стратегічні цілі у їх кількісний вимір.

Розробка та обґрунтування такої системи індикаторів для бібліотек – мета наших подальших досліджень, але вже зараз можна вивести певні групи показників, що пов'язані з базовими напрямками стратегії.

Приміром, *розвиток бібліотечних сервісів* можна вимірювати кількістю мов, якими представлено книжкові, журнальні та електронні ресурси в біб-

Таблиця 1

**Напрями інтеграції наукових публікацій українських дослідників
у світовий науковий простір**

№ з/п	Назва напрямку	Конкретизація
1	Світові бази даних науково-технічної інформації	– <i>реєстраційні системи і каталоги</i> (Ulrich's Periodicals Directory, WorldCat, DOAJ, ERIH PLUS та ін.) – <i>наукометричні системи різного рівня</i> (Scopus, Web of Sciences, Google Scholar, Index Copernicus, РИНЦ та ін.) – <i>пошукові служби та метасховища наукової інформації</i> (Base, Наукова періодика України, ResearchBib, Philosophy Documentation Center, EBSCO та ін.)
2	Цифрові колекції університетських бібліотек світу й національних бібліотек різних країн	Наприклад: <i>The British Library, St. Pancras, Stanford University Libraries, University of Illinois at Urbana Champaign, Library of Congress, Harvard University, University of New Brunswick та ін.</i>
3	Міжнародні і національні системи відкритих цифрових архівів	Наприклад: міжнародна універсальна платформа репозитаріїв відкритого доступу ROAR (Registry of Open Access Repositories); мультидисциплінарна довідкова система репозитаріїв відкритого доступу OpenDOAR (Directory of Open Access Repositories); національна система відкритих цифрових архівів (Simple Search Metadata in open Ukraine archives).
4	Міжнародні системи персональних даних науковців	– <i>самоархівування у тематичних та мультидисциплінарних депозитаріях світу</i> (Social Science Research Network – Social Sciences; BEACON eSpace, Crystallography Open Database, ePrints Soton – Engineering; e-LiS та ДокШир – Library and Information Science; World Bank: Open Knowledge Repository); – <i>створення авторських профілів учених у пошукових системах</i> (ORCID, Publons, Google Scholar, Scirus, Science Research Portal, Science Research Portal, ResearchIndex, BASE); – створення особистих сайтів і блогів.

ліотеці; статистичними показниками відвідуваності сайту бібліотеки та його окремих складових; кількістю виданих документів за допомогою електронної доставки, якісними показниками впровадження в роботу бібліотеки міжнародних бібліотечних стандартів.

Відкритий доступ та інші міжнародні бібліотечні ініціативи можуть виражатися кількістю журналів відкритого доступу, наявних в університетській колекції та на сайті бібліотеки; кількістю інформаційних баз даних науково-

технічної інформації, до яких університетська бібліотека забезпечує доступ; кількістю міжнародних підписників на ресурси бібліотеки тощо. Статистичні показники наповнюваності та відвідування університетського репозитарію, розподіл відвідувачів за країнами також є важливим індикатором інтернаціоналізації.

Наявність англomовних версій програм, методичних розробок, навчальних матеріалів, можливість скористатися ними і в межах бібліотеки і поза нею підвищує рівень зацікавленості навчанням у виші у іноземних студентів, а наявність компетентних фахівців, які можуть надати підтримку іноземному досліднику (англomовних, сертифікованих у різних напрямках наукометрії, обізнаних з університетською бібліотечною колекцією).

Логічним продовженням роботи бібліотеки з міжнародної інтеграції наукових публікацій має бути створення певного профілю вищого навчального закладу, який би відображав його позицію у глобальній конкуренції вузів. Академічні бібліотеки вже мають певні напрацювання із формалізації своєї роботи, які можна об'єднати поняттям бібліометрії. Діяльність з бібліометрії полягає у моніторингу світового наукового документообороту та визначенні місця й впливу в ньому окремого сегмента, яким і виступає конкретний виш. Рівень репрезентації публікацій науковців та наукових журналів вишу, показники систем рейтингового оцінювання та інші – група індикаторів, яка дозволяє показати значущість результатів наукових досліджень працівників вишу.

Список використаних джерел та літератури

1. *Виговська О.* Стратегія інтернаціоналізації як ключовий пріоритет розвитку університетської освіти в Україні / О. Виговська // *Неперервна проф. освіта: теорія і практика.* – 2018. – Вип. 1–2. – С. 38–46.
2. *Воскобойнікова-Гузєва О.* Модернізаційна стратегія розвитку вітчизняної бібліотечно-інформаційної сфери / О. Воскобойнікова-Гузєва // *Бібл. вісн.* – 2012. – № 5. – С. 8–19.
3. *Воскобойнікова-Гузєва О. В.* Стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепції, модернізація : монографія / О. В. Воскобойнікова-Гузєва. – Київ : Академперіодика, 2014. – 362 с.
4. *Воскобойнікова-Гузєва О.* Стратегічний менеджмент інформаційної діяльності: базові засади / О. Воскобойнікова-Гузєва // *Вісн. Кн. палати.* – 2017. – Вип. 11. – С. 15–19.
5. *Дубик С.* АБІС Коґна як основа для формування віртуального бібліотечного простору Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя / С. Дубик, Г. Онисько, О. Шкодзінський // *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 16–19 черв. 2015 р.).* – Івано-Франківськ, 2015. – С. 86–96.
6. *Клюшник І. А.* Цифрові видавничі сервіси університетської бібліотеки: програмне забезпечення «електронний верстальник» / І. А. Клюшник // *Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства : матеріали 6-ої Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 10–11 верес. 2015 р.).* – Львів, 2015. – С. 226–231.
7. *Колесникова Т. А.* Интеграция украинской отраслевой научной периодики в мировое научно-информационное пространство: проблемы и решения / Т. А. Колесникова // *Наука та прогрес транспорту.* – 2013. – № 6(48). – С. 7–22.
8. *Пилип Я. А.* Сучасні бібліотечно-інформаційні технології підтримки навчальної та наукової діяльності ВНЗ / Я. С. Пилип // *Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Івано-Франківськ, 16–19 черв. 2015 р.).* – Івано-Франківськ, 2015. – С. 220–231.

9. Самохина М. Библиотека как социальный институт и ее функции / М. Самохина // Библиотека и общество в России 90-х гг. XX в. : материалы семинара. – М., 1994. – С. 12–18.
10. Сбруєва А. Інтернаціоналізація вищої освіти: пріоритети комплексної стратегії Європейського Союзу / А. Сбруєва // Вища освіта України. – 2013. – № 3. – С. 89–95.
11. Сусак А. Функції бібліотеки в сучасному інформаційному просторі / А. Сусак // Вісн. Львів. ун-ту. Серія соціологічна. – 2007. – № 1. – С. 194–198.
12. Терещенко Н. Інформаційне обслуговування іноземних студентів в університетській бібліотеці : дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Н. Терещенко. – Київ, 2005. – 238 с.
13. Bail J. Internationalization and the Canadian Academic Library: What Are We Offering? [Електронний ресурс] / J. Bail, R. Lewis, A. Power // Conference of the Canadian Association of Professional Academic Librarians. – Електрон. дані. – Brock University, 2014. – Режим доступу: <https://bit.ly/2YJ97sB> (дата звернення: 04.04.2019). – Загол. з екрана.
14. Bordonaro K. Internationalization in German Academic Libraries: Moving N beyond North American Perspectives / K. Bordonaro, S. Rauchmann // Portal : Libraries and the Academy. – 2015. – Vol. 15, № 4. – P. 667–697. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://muse.jhu.edu/article/59506> (дата звернення: 04.04.2019).
15. Click A. The Internationalization of the Academic Library: A Systematic Review of 25 Years of Literature on International Students / A. Click, C. Wiley, M. Houlihan // College & Research Libraries. – 2017. – № 78(3). – P. 328–358. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2IdfY03> (дата звернення: 04.04.2019).
16. Cooper L. Assessing Library Internationalization Efforts and Impacts: Tools and Strategies / L. Cooper, L. Kutner, S. Witt // Creating sustainable community : The proceedings of the 2015 ACRL Conference (Portland, Oregon, 2015). – Portland, 2015. – P. 49–54. – Відомості доступні також через Інтернет: <https://bit.ly/2Vkkqfmk> (дата звернення: 04.04.2019).

References

- [1]. Vyhovska O. Stratehiia internatsionalizatsii yak kliuchovyi priorytet rozvytku universytetskoï osvity v Ukraini [Strategy of internationalization as a key priority of university education development in Ukraine]. *Neperervna profesiyna osvita: teoriya i praktyka [Continuing Professional Education: Theory and Practice]*. 2018, no 1–2. pp. 38–46.
- [2]. Voskoboinikova-Huzieva O. Modernizatsiina stratehiia rozvytku vitchyznianoï bibliotечно-informatsiinoï sfery [Modernization strategy of development of the national library and information sector]. *Bibliotечnyi visnyk [Library Journal]*. 2012, no. 5, pp 8–19.
- [3]. Voskoboinikova-Huzieva O. V. *Stratehii rozvytku bibliotечно-informatsiinoï sfery Ukrainy: henezys, kontseptsii, modernizatsiia [Strategies for the development of the library and information sphere of Ukraine: genesis, concepts, modernization]*. Kyiv, 2014, 362 p.
- [4]. Voskoboinikova-Huzieva O. Stratehichnyi menedzhment informatsiinoï diialnosti [Strategic management of information activities]. *Visnyk Knyzhkovoï Palaty [Bulletin of the Book Chamber]*. 2017, no. 11. pp. 15–19.
- [5]. Dubyk S., Onysko H., Shkodzinskiy O. ABIS Koha yak osnova dlia formuvannia virtualnoho bibliotечноho prostoru Ternopil'skoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu imeni Ivana Puluiua. [ABIS Koha as the basis for the formation of the virtual library space of the Ternopil National Technical University named after Ivan Puluj]. *Biblioteky Vshchlykh navchalnykh zakladiv Ukrainy u protsesi implementatsii Zakonu «Pro vyshchu osvitu» ta informatyzatsii suspilstva [Libraries of higher educational establishments of Ukraine in the process of implementation of the Law “On Higher Education” and the informatization of the society]*. Ivano-Frankivsk, 2015. pp. 86–96.
- [6]. Kliushnyk I. A. Tsyfrovi vydavnychi servisy universytetskoï biblioteky: prohramne zabezpechennia «elektronnyi verstalnyk» [Digital publishing services of the university library: «e-layout designer» software]. *Suchasni problemy diialnosti biblioteky v umovakh informatsiynoho suspilstva [The current issues of the library activity in a context of information environment]*. Lviv, 2015. pp. 226–231.
- [7]. Kolesnykova T. A. Integratsiia ukrainskoy otraslevoï nauchnoy periodiki v mirovoe nauchno-informatsionnoe prostranstvo: problemy i resheniya [Integration of Ukrainian industry scientific periodicals into world scientific information space: problems and solutions]. *Nauka ta prohres transportu [Science and transport progress]*. 2013, no. 6 (48). pp. 7–22.
- [8]. Pylyp, Ya. A. Suchasni bibliotечно-informatsiyni tekhnolohiyi pidtrymky navchalnoï ta naukovoï diialnosti Vshchlykh navchalnykh zakladiv [Modern librarian and information technologies of support in educational and scientific activity of higher educational establishments]. *Biblioteky Vshchlykh navchalnykh zakladiv Ukrainy u protsesi implementatsiyi Zakonu «Pro vyshchu osvitu» ta informatyzatsiyi suspilstva*

- [Libraries of higher educational establishments of Ukraine in the process of implementation of the Law «On Higher Education» and the informatization of the society]. Ivano-Frankivsk, 2015, pp. 220–231.
- [9]. Samokhina M. Biblioteka kak sotsialnyy institut i ee funktsii [Library as a social institution and its functions]. *Biblioteka i obshchestvo v Rossii 90-kh godov XX veka [Library and society in Russia in 1990s of the 20th century]*. Moskva, 1994, pp. 12–18.
- [10]. Sbruieva A. Internatsionalizatsiia vyshchoi osvity: priorityety kompleksnoi stratehii Yevropeiskoho Soiuzu [Internationalization of higher education: the priorities of a comprehensive strategy of the European Union]. *Vyshcha osvita Ukrainy [Higher education of Ukraine]*. 2013, no. 3, pp. 89–95.
- [11]. Susak A. Funktsii biblioteky v suchasnomu informatsiinomu prostori [Functions of biblioteka in the modern informational space]. *Visnyk Lvivskoho Universytetu. Seriia sotsiologichna. [Visnyk of the Lviv University. Series sociology]*. 2007, no. 1, pp. 194–198.
- [12]. Tereshchenko N. *Informatsiine obsluhovuvannia inozemnykh studentiv v universytetskii bibliotetsi [Information service for foreign students in the university library]*. Kyiv, 2005, 238 p.
- [13]. Bail, J., Lewis, R., Power, A. Internationalization and the Canadian Academic Library: What Are We Offering? *Conference of the Canadian Association of Professional Academic Librarians*. 2014. Available at: <https://bit.ly/2YJ97sB>
- [14]. Bordonaro K., Rauchmann S. Internationalization in German Academic Libraries: Moving beyond North American Perspectives. *Portal: Libraries and the Academy*. 2015, no. 15(4). pp. 667–697. Available at: <https://muse.jhu.edu/article/595061>
- [15]. Click A., Wiley C., Houlihan M. The Internationalization of the Academic Library: A Systematic Review of 25 Years of Literature on International Students. *College & Research Libraries*, 2017, no. 78(3). pp. 328–358. Available at: <https://bit.ly/2ldfYo3>
- [16]. Cooper L., Kutner L., Witt S. W. Assessing Library Internationalization Efforts and Impacts: Tools and Strategies. *Association of College & Research Libraries (ACRL) Conference*. Portland, 2015. pp. 49–54. Available at: <https://bit.ly/2Vqkfmk>

Надійшла 06.03.2019 р.

Опрышко Т. С.,

кандидат наук по социальным коммуникациям
директор библиотеки
Киевского университета имени Бориса Гринченко
ул. Маршала Тимошенка, 13-Б, г. Киев, 04212, Украина
тел.: (044) 485 21 99
e-mail: t.opryshko@kubg.edu.ua

Тимофеева Г. В.,

младший научный сотрудник библиотеки
Киевского университета имени Бориса Гринченко
ул. Маршала Тимошенка, 13-Б, г. Киев, 04212, Украина
тел.: (044) 485 21 99
e-mail: h.tymofeieva@kubg.edu.ua

**ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ КАК СТРАТЕГИЯ РАЗВИТИЯ
АКАДЕМИЧЕСКИХ БИБЛИОТЕК**

Стратегия интернационализации, как показывают публикации зарубежных специалистов по библиотековедению, на сегодня является наиболее успешным опытом модернизации библиотечно-информационного сервиса. В украинском научном дискурсе стратегия интернационализации в библиотечном деле не выделяется и не исследуется, тогда как в других сферах образовательного процесса она описана достаточно подробно. Целью статьи является по-

становка и обоснование основных задач и направлений интернационализации академических библиотек и их соотношение с традиционными функциями академической библиотеки. Показано, что направления интернационализации библиотеки имеют целью: а) способствовать решению задач, которые ставит перед собой вуз в процессе интернационализации; б) выполнять специфические задачи, связанные с развитием библиотечных сервисов и международных библиотечных инициатив. Раскрыто содержание определенных в рамках этих задач «интернационализационных» направлений работы библиотек: 1) развитие библиотечных сервисов; 2) участие в международных библиотечных инициативах, особенно касающихся обеспечения равноправного доступа к информации и идеям; 3) обеспечение информационных потребностей иностранных студентов и исследователей; 4) интеграция научных публикаций в международное научное пространство. В выводах указано, что такой подход к пониманию роли библиотек позволит сделать их своеобразными информационными центрами вуза, в которых сосредотачиваются не только выходящие, но и входящие информационные потоки, интенсивность которых можно измерять с помощью определенных показателей – абсолютных, относительных и качественных индикаторов. На основании этих индикаторов можно делать выводы об интернационализации вуза, а также переводить стратегические цели в их количественное измерение. Выделены определенные группы показателей, связанных с описанными в статье направлениями стратегии.

Ключевые слова: академическая библиотека, функции библиотеки, интернационализация библиотек, индикаторы.

Opryshko T. S.,

Candidate of Social Communications

Director of Library

Borys Grinchenko Kyiv University

13b Marshala Timoshenko St., Kyiv, 04212, Ukraine

tel.: (044) 485 21 99

e-mail: t.opryshko@kubg.edu.ua

Tymofieieva H. V.,

Junior researcher of the library

Borys Grinchenko Kyiv University

13b Marshala Timoshenko St., Kyiv, 04212, Ukraine

tel.: (044) 485 21 99

e-mail: h.tymofieieva@kubg.edu.ua

INTERNATIONALIZATION AS A STRATEGY FOR ACADEMIC LIBRARY DEVELOPMENT

Summary

According to publications of foreign library science specialists, the strategy of internationalization is the most successful experience of library and information service modernization today. In Ukrainian scientific discourse, the strategy of

internationalization in librarianship is not separated and is not examined, while in other educational spheres it is described in detail. The goal of the article is the statement and foundation of main tasks and directions of internationalization of academic libraries and their correlation with the traditional functions of academic libraries. It is demonstrated that directions of library internationalization have to: a) support and help with solving tasks set by a higher educational institution during the process of internationalization; b) solve specific tasks connected with the development of library services and international library initiatives. The content of “internationalization” aspects of work, determined within the framework of set tasks, is disclosed by: 1) the development of library services; 2) the participation in international library initiatives, especially that are in regard to providing equal access to the information and ideas; 3) the providing of information requirements of foreign students and researchers; 4) the integration of scientific publications to the international scientific area. In conclusions it is stated that such approach to the library role understanding would allow to make them peculiar informational centers of the higher educational institution, where are concentrated not only outgoing, but also ingoing information flows, the intensity of which can be measured with the help of certain indicators – absolute, relative and quality indicators. On the ground of these indicators we can draw the conclusion about the internationalization of the higher educational institutions and convert the strategic targets into their quantitative dimension. Certain groups of indicators that are connected with strategy directions described in the article are distinguished. There are some of them: the number of languages of library resources; statistical measures of library website traffic; qualitative measures of implementation of international library standards into the work of the library; the number of open access journals in the university collection and on the library site; the number of information databases of scientific and technical information the university library provides the access to; the number of subscribers of the library resources; the representation of publications of scientists and scientific journals of the university, rating system indexes etc.

Keywords: academic library, functions of the library, library internationalization, indicators.